

Sašo Slaček Brlek

Reforma medijev je predpogoj družbenih sprememb

Intervju z Danom Hindom, zagovornikom medijske reforme po modelu javnega naročanja

Abstract

An Interview with Dan Hind: Media Reform is a Precondition of Social Changes

Dan Hind, an advocate for media reform towards the public tender model, talks about his proposals for media democratization, the entanglement of these proposals in a broader vision of progressive social change, and implications of the digital revolution for citizen participation in the media.

Keywords: media reform, public commissioning, digitalization, BBC

Povzetek

Dan Hind, zagovornik medijske reforme po sistemu javnega naročanja, v intervjuju govori o svojem predlogu demokratizacije medijev, vpetosti predloga v širši projekt progresivnih družbenih sprememb in implikacijah digitalne revolucije za državljansko participacijo v medijih.

Ključne besede: medijska reforma, javno naročanje, digitalizacija, BBC

Predavanje Dana Hinda v okviru cikla predavanj Inštituta za delavske študije (Foto: Sašo Slaček Brek)

je govoril o možnostih za demokratizacijo delovanja množičnih medijev in novinarstva ob prehodu iz dobe radiodifuzije v digitalno dobo.²

Dan Hind je med letoma 1998 in 2009 delal v založništvu in se ukvarjal z aktualnimi zadevami in polpreteklo zgodovino. Leta 2009 je pustil službo v Random House, da bi napisal *Return of the Public* (Verso, 2010), knjigo o medijski politiki in možnostih radikalne reforme. V njej predlaga vpeljavo sistema javnega naročanja, po katerem bi o porazdelitvi javnih sredstev za podpiranje novinarstva neposredno odločali državljanke in državljani z glasovanjem za novinarske projekte. Občasno piše kolumno za *Al Jazeera* in še vedno zagovarja demokratizacijo medijev doma in v tujini. Leta 2013 so bili njegovi reformni predlogi podlaga za pilotski projekt javnega naročanja pod okriljem Ministrstva za kulturo Republike Hrvaške.

Pogovor je potekal aprila 2014, ko se je Dan Hind udeležil okrogle mize *Kriza in preporod novinarstva*,¹ ki sta jo organizirala Slovensko komunistično društvo in Inštitut za delavske študije. V okviru cikla predavanj Inštituta za delavske študije

Ideja javnega naročanja ni širše znana. Lahko za začetek razložite, o čem je govor?

Najpreprostejša definicija je, da bi morala biti sredstva, namenjena podpiranju novinarstva v javnem interesu, pod nadzorom prav te javnosti, ki je končno odvisna od novinarskega izdelka. Kot veste, trenutno novičarski dnevni red skrito določa nekakšna koalicija profesionalnih in lastniških skupin. Skrita je pred pogledom javnosti in njeno delovanje je v ostrem nasprotju z novinarskim instinktom, da je treba vse narediti javno. Argument za to skrivanje je, da naj ne bi imeli primerne načina, da bi ugotovili, kaj v danem trenutku javnost zanima in kaj je v njenem interesu, da jo zanima.

Javno naročanje je proces, ki novičarski dnevni red naredi veliko bolj nepredvidljiv, ki tudi naravo javnosti naredi bolj nepredvidljivo. Ni jasno, kako bi se ljudje organizirali v takšnem sistemu – ali bi se organizirali na podlagi razreda, na regionalni ali geografski podlagi, na podlagi starosti, skupnih življenjskih slogov, spola, etničnosti in tako naprej. Tak sistem javnosti dovoljuje, da se oblikuje na toliko načinov, kot se želi. Odstopa od ideje nadrejene organizirajoče inteligence, ki določa, kako naj se oblikuje novičarski dnevni red. Prav tako odstopa od ideje, ki jo občasno gojimo na levici, da vemo, kaj je za javnost najboljše, in da jo je treba razsvetliti z našim boljšim razumevanjem sveta.

Proces razsvetljevanja postane hkrati samouravnavač in nepredvidljiv in prav zato se mi zdi, da se bo bolj verjetno povezal z drugimi radikalnimi projekti. Če pomislite na področja, kjer je potrebna globoka strukturna, celo revolucionarna reforma, boste opazili, da so prav ta področja nerazumljena ali javnosti nevidna. Samo tako, da jih naredimo vidna in da postanejo predmet splošne deliberacije, lahko upamo, da bomo spremenili stvari, kot je struktura finančnega in monetarnega sistema. Vprašanje, kako finančni sistem podrediti družbenim potrebam, je pereč problem po vsej Evropi. Dokler javnost nima na voljo načina, da o finančah razpravlja

¹ Posnetek okrogle mize je dostopen na: https://www.youtube.com/watch?v=kYMTz_c-pNc.

² Posnetek predavanja je dostopen na: <https://www.youtube.com/watch?v=7seHPXVT3MA>.

zunaj pogojev, ki jih postavljajo politične in finančne elite, ne bomo imeli resnih ali uporabnih predlogov za reforme. Vsaj ne takšnih, ki bi delovali.

Ideja medijske reforme je torej del širše ideje družbenih sprememb.

Drži. Gre za zelo skromno, zelo majhno spremembo načina, kako podeljujemo subvencije za novinarstvo, in ne postavlja kakšnih nepremostljivih tehničnih ovir, sploh z digitalnimi tehnologijami. Treba bo doreči praktične podrobnosti. Na neki ravni je majhna sprememba določenega dela administracije. Seveda pa odpre točko, na kateri je mogoče izvajati pritisk.

Trenutni družbeni in ekonomski sistem si lahko predstavljamo kot kompaktno skalo. S tem, ko ustvarimo to majhno razpoko participacije javnosti pri ustvarjanju javne sfere v zelo splošnem pomenu, ustvarimo priložnost za postopno širjenje te razpoke. Ta postopni proces se lahko dogaja tudi zelo hitro ... In korak za korakom bi lahko videli, kako ljudje začenjajo bolje razumeti svoje okoliščine in začenjajo oblikovati skupno razumevanje tega, kar je treba storiti.

Po eni strani želim biti s svojimi predlogi zelo skromen. Kar predlagam, ni težavno, ne zahteva velikih sprememb, vendar se mi zdi, da ustvarja pritisk na pravi točki, da da energijo širokemu razponu progresivnih projektov. Progresivnih projektov, ki si jih trenutno lahko predstavljamo zgolj v obrisih, ker so odvisni od aktivne participacije velikega števila ljudi v procesu razumevanja, v procesu, da sami ugotovijo, kaj je treba storiti. Finančni sistem, ki je široko razumljen, je drugačen kot tisti, ki je večinoma nerazumljen ali popolnoma neznan, o katerem sploh ne razmišljamo. Zato bo drugačen način zagotavljanja publicitete spremenil tudi obstoječe institucionalne ureditve.

Za sistemom javnega naročanja je ambicija širjenja in spremembe državljanstva in s tem spreminjanja narave države, da bi tako stvari, ki so trenutno ovite v tančico skrivnosti, postale splošno razumljene. In zdi se mi, da so v tančico zavite z dobrim razlogom, saj so pravzaprav nesprejemljive. Ni mogoče razumno zagovarjati finančnega sistema, ki je zmožen zagotavljati zasebni dobiček, hkrati pa je organ države in uživa širok razpon javnih jamstev in imunitet. To je nesprejemljiva kombinacija moči in neodgovornosti, ki lahko preživi le, dokler ni opažena oziroma dokler je zgolj tarča nejasnega strahu in nezadovoljstva.

Ta ideja je morda res skromna, vendar se mi hkrati zdi, da plava proti toku sodobne ideologije in politične prakse. Navsezadnje smo priča trendom umikanja pomembnih političnih odločitev vedno dlje od oči javnosti. In na ideološki ravni smo soočeni z neoliberalno idejo, da se ljudje odločajo na trgu, da s svojim denarjem volijo, kaj je proizvedeno, in da rezultat ne bo prav drugačen, če jim omogočimo, da glasujejo. Celo bolj naklonjeni bi lahko ugovarjali, da obstajajo okoli obstoječega medijskega sistema strukture moči, ki imajo potrebne potenciale za komuniciranje in prepričevanje in bodo te potenciale uporabili v sistemu javnega naročanja, da dosežejo rezultate, ki si jih želijo. Kako bi odgovorili na te kritike?

Omenili ste širok razpon kritik. Naj začnem z zadnjo, ki se mi zdi nekako najbolj prepričljiva: vsekakor drži, da bo sistem javnega naročanja najprej in najbolj koristil tistim, ki so trenutno privilegirani v sistemu, ki so dobro organizirani v trenutnem stanju. Vendar bo to, kar bodo proizvedli, še vedno moralo pred sodišče javnosti. Tako da ponovno – če se vrnem k analogiji razpoke – lahko se zgodi, da bo večina tega, kar se bo proizvedlo, nekakšen cement, ki razpoko prekriva. Vendar nekaj pa ne bo. Trenutno so skupine, ki razvijajo revolucionarno, reformistično, progresivno kritiko – kakorkoli že temu rečemo, takšno, ki postavlja v negotovost trenutni *status quo* – zadostno organizirane, da v takšnem sistemu dosežejo določeno mero publicitete. In če je to, kar proizvajajo, boljše v tem, da bolje upošteva relevantna dejstva danega položaja, potem verjamem, da bo začelo pridobivati javno priznanje in podporo.

Treba je ločiti med tem, kar se bo dogajalo v prvem mesecu ali prvem letu takšnega sistema in kar se bo dogajalo v daljšem časovnem obdobju, ko bodo opisi sveta, ki trenutno prevladujejo, postali predmet kritičnega preiskovanja v relevantnih forumih – relevantnih, ker so izpostavljeni širokim javnostim – in se bo tam ugotovilo, da so pomanjkljivi. Menim, da je javna sfera,

kakršna obstaja zdaj, nezadostna. Ne deluje in menim, da če bi lahko ljudje videli predpostavke in trditve, na katerih trenutno temelji *status quo*, in jih obravnavali v forumu, kjer se ne bi bilo mogoče izogniti poglobljeni razpravi, potem bi se javna sfera preobrazila. Sedanje opise sveta bi nadomestili boljši. Kot pravim, to je postopen proces, ki se dogaja skozi čas in je proces, ki ne bo nikomur stoodstotno všeč. Nihče ne bo zadovoljen s trenutnim posnetkom vsega, kar kroži v javni sferi. Vedno bodo obstajale stvari, okoli katerih se bomo prerekali, vedno stvari, glede katerih se ne bomo strinjali, vendar se bomo čedalje bolj približevali resnici, ker ... pravzaprav verjamem, da imajo ljudje resnico raje kot laž. Seveda občasno iščejo uteho v laži, morda se z njo tolažijo, v nekaterih primerih lahko gradijo svojo identiteto okoli laži, vendar nazadnje imajo ljudje raje resnico. Ljudje imajo raje resnico, ker jih ta osvobaja, in ljudje želijo biti svobodni.

To nas pripelje do drugega vprašanja. Mislim na bolj odkrito elitistično vprašanje: Ali ne bo javno naročanje zgolj reproduciralo popularnih okusov? Lahko nam pomaga analogija s hrano. Če nekomu, ki je lačen, ponudite izbiro med hitro hrano in sestavinami, bo verjetno posegel po hitri hrani, ker je pač lačen. Če pa mu omogočite, da načrtuje in vnaprej izbere med hitro hrano in tem, da skuha kakovosten obrok, potem je veliko bolj verjetno, da bo izbral zdrav obrok, ker ni lačen, ni v tem neposrednem stanju »moram nekaj pojesti« ali »moram izvedeti, kaj se dogaja« ali »potrebujem zabavo« ali »potrebujem nekaj, kar je na voljo«. Drži, da imajo ljudje apetit za zgodbe o slavnih osebnostih in trače in takšne stvari in menim, da to ne bo izginilo, prav tako kot ne bomo kar na lepem videli konca McDonalda ali restavracij s hitro prehrano. Ljudje si to včasih želijo jesti. Vendar se mi zdi, da je nedopustno na podlagi tega trditi, da želimo vse čas jesti zgolj hitro hrano in da je naš apetit za hitro hrano stabilen, da nanj ne moremo vplivati z odločitvami, ki so premišljene vnaprej. Morda vključim radio, ko želim izvedeti, kaj se danes dogaja, vendar bom razmišljal precej drugače, če mi kdo reče: »Kaj želiš izvedeti čez tri mesece? Kaj želiš izvedeti v prihodnosti?« To sta dve zelo različni stvari. Če ljudem damo moč, da sooblikujejo javno sfero, se bo skozi čas spremenil tudi njihov odnos do javne sfere. Ne bodo želeli neskončne reprodukcije obstoječega. Spomnim se, da sem to nekoč razlagal angleškemu akademiku in eden od njih je bil zgrožen. Rekel je: »Saj bodo hoteli samo zgodbe o Rihanni!« Izbruhnil je nekakšen refleks. Ideja, da so drugi ljudje neumni in sužnji mode ali sužnji senzacije, je široko razširjena. Vendar to trg že ponuja. Zakaj bi nekdo izkoristil priložnost, da bi dobil še več tega? Saj ne bo izginilo. Bolj verjetno bodo ljudje uporabili takšno priložnost, da bi izvedeli kaj novega.

Ali to ... Aha, neoliberalna stvar. Ja, seveda gre proti toku neoliberalnega vladovanja, v tem je poanta. Kar bi odvrnil na neoliberalni očitek, da je problem demokracije, da je večinska, da obstaja nevarnost nekakšne vladavine množice in da moramo pomembne odločitve, kot je monetarna politika, odvzeti nemirni javnosti, ki so sužnji svojih strasti in so bedaki in tako naprej, se jih da zlahka voditi, in jih postaviti v zaprt prostor, kjer lahko strokovnjaki sprejemajo odločitve za javno dobro. To vidimo v strukturah centralnih bank, predvsem to vidimo v Bruslju. Evropski projekt ima načelo: »Javnost je problem. Postorimo lahko veliko več, če smo ločeni od njih, in lahko delujemo tehnokratsko, da se izognemo nevarnosti populizma, nevarnosti tiranije večine in tako naprej.« Ne zagovarjam tiranije. Ne zagovarjam niti večinske javne sfere. Prav nasprotno, zagovarjam zelo pluralistično javno sfero, kjer bi načeloma lahko vsak posameznik začel razvijati svojo razlago družbene realnosti. Razlage bi se začele združevati in bi jih bilo manj, kot je ljudi, ki bi glasovali, vendar rezultati nikakor ne bi bili nekakšen politični mandat. Bili bi podlaga, na kateri bi lahko sprejemali nadaljnje politične odločitve, upam da na podlagi boljših informacij. Tako da se neoliberalci, če so iskreni, nimajo česa bati pri javnem naročanju. Z njim ni nič narobe, kajne? To je nekaj, s čimer se lahko sprijaznijo.

Primerjava z nekim drugim modelom medijske reforme se mi zdi na mestu. Robert McChesney zagovarja medijsko reformo in njegov predlog vavčerskega sistema je mobiliziral precej močno gibanje v ZDA. Kako se vaš predlog razlikuje od njegovega in zakaj menite,

da potrebujemo tovrstno medijsko reformo in ne takšne, ki jo zagovarja McChesney?

Najprej naj povem, da bi bil zelo zadovoljen, če bi bil sprejet McChesneyjev model. Je veliko, veliko boljši od tega, kar imamo zdaj. Razlika med nama je, da jaz prihajam iz države z zelo močno osrednjo državno radiotelevizijo, medtem ko imajo ZDA tradicijo šibkejših državnih radiodifuzij, manj centralizirane radiodifuzije in v določenem pogledu bolj pluralen medijski sistem na obrobju teh komercialnih skoraj monopolov. Zato me zanimajo medijske reforme, ki storijo več, kot zgolj okrepijo alternativne publikacije, kar menim, da bi vavčerski sistem storil. Nedvomno bi usmeril več denarja k novinarskim projektom, ki so zunaj glavnega toka. Sam želim, da razvijemo medijski sistem, kjer sam glavni tok – torej to, kar danes imenujemo radiodifuzija in kar bo sčasoma zagotovo digitalizirano – osrednje poti informacij in analize postanejo odzivne na javno odločanje, na odločanje organizirajočih se javnosti.

Kar predlagam, bi po mojem mnenju prav tako koristilo publikacijam zunaj glavnega toka, vendar bi imelo tudi potencial, da ustvarja več institucij, da opolnomoči posamične novinarje, skupine novinarjev, ki na začetku še ne obstajajo nujno kot publicistične organizacije. Ne bi dodelilo več denarja urednikom, da bi se odločali prav tako skrito kot prej. Odločevalski proces bi odprlo javnosti in bi poleg tega, da sredstva dodeli ljudem, ki jih po navadi nimajo, omogočilo javnosti, da neposredno nadzoruje odločitve o tem, kako se ta denar porablja. Javno naročanje predvideva, da ne bi financirali le zbiranje informacij, temveč da bi obstajal neki mehanizem, s katerim lahko zbrane informacije, ki se zdijo zanimive, potisnemo v glavni tok z organiziranim javnim pritiskom.

Saj bi bilo dobro, če bi bili progresivni mediji močnejši in imeli več denarja, imelo bi tudi pomembne poslednje učinke, vendar se mi zdi, da je ključno, da nove vrste informacij, novi načini zamišljanja družbenega postanejo dostopni ljudem, ki ne berejo *The Nation*, ki ne vzamejo v roke izvoda *New Statesmana*, ki ne spremljajo teh progresivnih medijev, ker so zaposleni, trdo delajo, vzgajajo družine in njihove možnosti, da se informirajo, so precej omejene. Nismo vsi *flaneurji*, da bi lahko sedli in dolgo razmišljali o dialektiki. Večina nas je pod časovnimi pritiski in zato je treba biti bitko za vsebino večernih poročil ali za vstopno stran najbolj obiskanih spletnih mest. Tu se bo zagotovil ali izgubil politični vpliv. Vendar bi moj predlog še vedno okrepil sektor, ki želi okrepiti McChesney.

Njegov predlog je bolj pregleden. V njem je težje najti napake, ker obstaja določena vrsta entitete, ki bi lahko prejemale sredstva, medtem ko jaz predlagam veliko bolj odprt sistem, v katerem bi lahko univerzitetni predavatelji in raziskovalci prav tako kot revije poskušali pridobiti sredstva za različne projekte. In to velja tudi širše, saj obstajajo številni ljudje, ki o sebi ne razmišljajo kot o novinarjih, bi pa se morda želeli potegovati za sredstva.

Omenili ste BBC, o katerem pogosto razmišljamo kot o modelu javne radiotelevizije. Vendar obstajajo tudi kritike, recimo že Stuart Hall je opozarjal na razredno in rasno pristranskost BBC. Celo študije, ki jih je naročal sam BBC, so pokazale, da se močno zanaša na uradne vire v škodo alternativnih glasov. Kakšen je odnos do te modelne institucije v Veliki Britaniji in kakšne so možnosti, da skozi kritiko vpeljete nekaj novega, bolj demokratičnega?

BBC ima svojo obliko in tako velik proračun, ker igra zelo pomembno vlogo v ohranjanju *statusa quo*. Je konservativna institucija v zelo širokem pomenu besede. Zdi se mi, da del njegove velike moči izhaja iz tega, da je zmožen v svoj bran pridobiti tudi progresivna in celo radikalna mnenja. Ideja je v tem, da če prevprašujemo BBC, če kritiziramo BBC, nekako podpiramo njegove krvoločne sovražnike v zasebnem medijskem sektorju.

Glede splošnega razpoloženja menim, da je škandal *News International* malo omilil tabu oziroma prepoved kritiziranja BBC. Leta 2017 bo BBC potekla listina³ in takrat bo priložnost za

³ Kraljeva listina za nadaljevanje delovanja British Broadcasting Corporation je pravna podlaga delovanja BBC. Kot vse predhodne kraljeve listine ima tudi trenutno vnaprej določen rok trajanja, ki se izteče konec leta 2016 (op. prev.).

razpravo o tem, čemu BBC služi in kako bi lahko bil strukturiran. BBC želi uokviriti razpravo tako, da on zastopa vrednote javne službe, in se upira vdiranju tržnih sil. Sam želim razpravo o tem, ali naj bo BBC imperialna institucija, ki ohranja domorodce zadovoljne, ali pa naj bo BBC demokratična institucija, ki omogoča ljudem, živečim v Angliji in Walesu, in preostanku Združenega kraljestva kolektivno odkrivati, kaj se dogaja, in se odločiti, kaj o tem storiti.

Gre za dobro financirano javno radiotelevizijo. Ima velikansko količino intelekta in talenta. Zelo spoštujem številne ljudi, ki delajo za BBC, vendar menim, da trenutna struktura upravljanja vodi do tega, da BBC brani ustaljeni red, ustaljeni red pa ne deluje in ga je treba spremeniti. Zato trdim, da je treba spremeniti tudi predpostavke delovanja BBC.

Trenutno smo priča temeljitim spremembam delovanja sistemov družbenega komuniciranja in pretokov informacij. Na oglaševanju temelječi mediji so v krizi, imajo težave z monetiziranjem svojih občinstev, novinarji se soočajo z množičnim odpuščanjem in prekarizacijo delovnih razmerij, z digitalizacijo opazamo fragmentacijo občinstev, tudi čedalje pomembnejšo vlogo dela občinstev in tako naprej. Kaj vse to pomeni za boj za medijsko reformo? Menite, da se s tem odpira priložnost ali je morda prej grožnja, ker se zdaj številne medijske organizacije borijo za preživetje in režejo stroške, poskušajo najti nove načine, kako komercializirati svojo vsebino in svoja občinstva?

Menim, da je slika mešana. Zdi se mi, da novinarske organizacije, ki so uspešne v trenutnem okolju – in ko rečem uspešne, mislim prej prestižne kot dobičkonosne, ker obstajajo uspešni novinarski projekti, ki trenutno prinašajo izgubo – menim, da se bodo te uspešne institucije zelo trdo borile, da ohranijo svojo uredniško pobudo, da ostane uredniško odločanje še naprej oddaljeno od končnih porabnikov. To je moč in skrivnostnost urednika. Del tega, kar želim razkriti, je način odločanja na uredniških sestankih. Dokler pri njih še gori-jo luči, menim, da bodo veliki mediji zelo, zelo zadržani do takšnega pristopa, ker jih v resnici demistificira. Odvzema jim moč. Tisto, česar časopisi ne objavijo, je vsaj tako pomembno kot to, kar objavijo.

To smo v Veliki Britaniji videli na primeru škandala *News International*. *News International* je bil vohunska organizacija. Zbirali so škandale o politikih. Zdi se mi – in vse govorice, ki sem jih slišal od tam, to potrjujejo –, da je to, česar niso objavili, precej bolj šokantno in škandalozno kot to, kar so objavili. Zakaj potem niso objavili? Ker so s tem dobili moč.

Naraščajoča preternost v industriji pomeni, da mladi zapuščajo univerze, si želijo dobiti službo v medijih, in spoznajo, da bodo morali delati zastoj ali pa biti honorarci v zelo preternih okoliščinah, da bodo lahko komaj preživeli. Na tej točki se zastavi vprašanje: menimo, da je novinarstvo javna dobrina in dajemo denar za novinarstvo, zakaj potem tako malo tega denarja pride do novinarjev? Zato menim, da bodo novinarji, ki začenejo, in tudi tisti, ki so sredi kariere, ki se zavedajo, da niso tako zaščiteni, kot so mislili, da so, postopoma postali bolj naklonjeni tem idejam. Če to pomeni, da imajo drugega šefa – javnost namesto šefa, ki jim je nadrejen v hierarhični organizaciji –, pa naj bo tako.

Vendar se mi zdi, da je slika mešana. Ne verjamem, da se bodo uveljavljeni mediji na krizo odzvali tako, da bodo rekli: »Dobro, kako naj ta proces odpremo našim bralcem, našim gledalcem?« Zelo neradi bi imeli to razpravo, zelo neradi bi razmišljali o tej možnosti. Niso zaradi tega vstopili v novinarstvo.

Nekateri trdijo, da se s spletom 2.0 to že dogaja, komentarji uporabnikov in tako naprej.

Ja. To se mi zdi zanimivo, ker je to oblika participacije, ki je zanje ugodna. In je oblika participacije, ki ni zelo učinkovita. Ne deluje, ker je v resnici podrejena njihovi potrebi po tem, da ohranjajo nadzor. Nočeš komentirati potem, ko je prispevek objavljen, komentirati želiš, preden je raziskan. Številni ljudje lahko povedo marsikaj zanimivega, vendar večinoma pod članki vidiš zgolj izraze razdraženosti. Niso zanimivi.

Splet je popolnoma drugo področje, ki je veliko pridobilo od retorike prostovoljnega, od

ideje, da lahko vsi to počnemo v prostem času in za to ne potrebujemo plačila. Lahko proizvajamo vsebino in ali ni to čudovito? In nastala je velika eksplozija neplačanega dela na spletu. Menim, da to ni nikakršna podlaga, na kateri bi lahko poskusili zasnovati delujočo javno sfero. Seveda imamo kot državljani pomembne informacije in seveda se mi zdi, da bomo imeli koristi od stvari, kot je Twitter, ki nam omogočajo, da postanemo mikropublicisti. Številni ljudje te tehnologije uporabljajo na zanimive in premišljene načine. Vendar če želiš to početi dobro, konec koncev potrebuješ denar. Potrebuješ denar, da plačaš širokopasovni internet, potrebuješ denar, da plačaš hrano, potrebuješ denar, da kupiš čas, ki ga potrebuješ, da se poučiš o stvareh.

Tako bo obstajala delitev dela v načinu, kako produciramo in sprejemamo družbeno relevantne informacije in s tem ni nič narobe. Ključno vprašanje pa je, kdo je šef. Kdo ima nadzor? Kdo lahko reče da ali ne? In kdo se odloči, ali je nekaj vredno podrobneje preiskati? Trenutno ima to moč malo ljudi in ti imajo določene prioritete. Nekaterih se zavedajo, številnih pa se preprosto ne. Obstajajo statistike o tem, kako pogosto je bila v ameriških medijih ali ameriških radiodifuznih medijih med letoma 2000 in 2007 omenjena ekonomska neenakost. Mislim, da so jo v vsem tem času v celotnem poročanju približno polducatkrate sploh opazili, ker so bili ljudje, ki so proizvajali ta medijski dnevni red, zelo dobro izolirani od neenakosti, ki je naraščala okoli njih. Ne verjamem, da so te informacije zavestno cenzurirali. Pogosto tega niso počeli zavestno. Preprosto se jim ni posvetilo, da je to problem. Vemo, da v teh institucijah obstaja močna razredna pristranost, predvsem v tistih, ki so uspešne. Vendar se zdi, da se nekateri v teh institucijah zdaj bolj zavedajo svoje ranljivosti kot morda pred nekaj leti.

Kako nameravate te ideje, te načrte za reformo spraviti v prakso?

Kot posameznik lahko storim zelo malo. Lahko le beležim in poskušam objaviti poskuse, da bi v medijih uveljavili nekakšen demokratični režim. Zapisal sem, kar mislim, in menim, da sem svoje razloge navedel, kolikor dobro zmorem, in to je na voljo. To je najboljši povzetek, ki sem ga takrat bil sposoben narediti. Mislim, da se morajo ljudje, ki so udeleženi v resničnih bojih, v resničnem političnem prostoru, zdaj odločiti, ali je ta ideja uporabna za njihove neposredne cilje. In še pomembnejše: ali bo pripomogla k ustvarjanju sveta, kot ga želijo videti. Ne znam si predstavljati radikalno reformirane politične ekonomije, ki ni zgrajena na radikalno reformirani javni sferi, ki ni zgrajena na radikalno drugačnih, skupaj sprejetih opisih sveta. Zdi se mi, da se mora to zgoditi, če želimo upati na dovolj miren prehod h gospodarstvu, ki je pravično, trajnostno in ne tako očitno patološko kot to, ki ga imamo zdaj. Največ kar lahko storim zdaj, je to, da objavljam prizadevanja ljudi, da to uresničijo.

Na Hrvaškem so uspešno izvedli pilotski projekt javnega naročanja. Včeraj smo o tem govorili na okrogli mizi. Kako ocenjujete ta poskus?

Zelo težko je karkoli početi prvič in močno sem si oddahnil, da je bilo dobro organizirano, da je bilo smiselno in da je imelo uporabne učinke. Očitno je bila javnost zainteresirana za naročanje stvari, ki v glavnem toku niso dobro pokrite. Zgodilo se je v relativno majhnem obsegu, vendar kaže, da so številne *a priori* kritike brez podlage. Ljudje želijo izvedeti nove stvari in bodo podprli projekte, ki jih želijo seznaniti z novimi stvarmi, s premalo raziskanimi vidiki sveta. Upam, da je prvi izmed številnih poskusov in da se bo vsak učil od predhodnih in da to ne bo več eksotična ideja. Postala bo dolgočasen zdrav razum in ljudje se bodo čudili, zakaj je bilo toliko odpora proti njej. Zdi se mi, da tej ideji ni mogoče upravičeno ugovarjati, zato bi jo morali nadaljevati. To pa pomeni, da moramo biti ambiciozni. Moramo pridobiti nadzor nad javnimi sredstvi in jih dati na voljo javnosti za produkcijo novinarstva.